

Svarskrift

Til

Østre Landsret, 14. afdeling

I sagsnr. B-1428-16:

(advokat Christian Harlang)

mod

Forsvarsministeriet
*(Kammeradvokaten,
v/advokat Peter Biering)*

møder jeg for sagsøgte og nedlægger følgende

Påstande

Ad sagsøgers påstand 1:

Frifindelse.

Ad sagsøgers påstand 2:

Principal: Afvisning.

Subsidiært: Frifindelse.

Indholdsfortegnelse

1.	PROCESSUELLE BEMÆRKNINGER	3
1.1	Anmodning om forberedende retsmøde, jf. retsplejelovens § 353	3
2.	SAGENS GENSTAND	3
2.1	Bevistemaer	3
3.	LOVVALG	4
4.	SUPPLERENDE SAGSFREMSTILLING	5
4.1	Grundlaget for de danske styrkers tilstedeværelse i Irak i marts 2004	5
4.1.1	FN-grundlaget	5
4.1.2	Det danske grundlag	5
4.2	Tilbageholdelsen af sagsøger i Camp Eden den 9.-10. marts 2004	6
4.3	Straffesagen mod kaptajn Annemette Hommel og de fire sergenter	6
5.	PROCESOPFORDRINGER	7
6.	ANBRINGENDER TIL STØTTE FOR AFVISNINGSPÅSTANDEN OVER FOR SAGSØGERS PÅSTAND 2	8
6.1	Afvisningspåstanden over for sagsøgers principale påstand 2	8
6.2	Afvisningspåstanden over for sagsøgers subsidiære påstand 2	9
7.	ANBRINGENDER TIL STØTTE FOR FRIFINDELSESPÅSTANDEN OVER FOR SAGSØGERS PÅSTAND 1	11
7.1	Et eventuelt krav på tortgodtgørelse er forældet, jf. § 3, stk. 1, i 2007-forældelsesloven	11
7.1.2	Der er ikke grundlag for suspension, jf. § 3, stk. 2, i 2007-forældelsesloven	12
7.1.3	Der er ikke grundlag for en tillægsfrist, jf. § 14, stk. 1, i 2007- forældelsesloven	13
7.1.4	Internationale retskilder kan ikke føre til et andet resultat	13
7.1.5	Særligt om Østre Landsrets kendelse af 22. august 2016 i sag B-3448-14	13
7.2	Der foreligger ikke et ansvarsgrundlag, jf. erstatningsansvarslovens § 26	14
7.2.1	Østre Landsret har allerede taget stilling til de påståede krænkelseer	14
7.2.2	Landsrettens bevisbedømmelse af de faktiske omstændigheder i straffesagen giver heller ikke grundlag for erstatningsansvar, jf. erstatningsansvarslovens § 26	15
7.2.3	Ikke nødvendigt at tage stilling til omfanget af Danmarks internationale forpligtelser, jf. EMRK og Torturkonventionen	18
7.3	Sammenfattende om sagsøgers betalingspåstand	20
8.	ANBRINGENDER TIL STØTTE FOR FRIFINDELSESPÅSTANDEN OVER FOR SAGSØGERS PÅSTAND 2	20
8.1	Indholdet af sagsøgers påstand 2 er allerede opfyldt	20

1. PROCESSUELLE BEMÆRKNINGER

1.1 Anmodning om forberedende retsmøde, jf. retsplejelovens § 353

Forsvarsministeriet foreslår, at der snarest efter, at Østre Landsret har taget stilling til henvisningen, jf. retsplejelovens § 226, stk. 5, afholdes et samlet forberedende retsmøde, jf. retsplejelovens § 353, i de tre sager med sagsnr. B-1428-16, B-1450-16 og B-1427-16. Dette med henblik på drøftelse af de tre sagers videre behandling, herunder betydningen af Forsvarets Auditørkorps igangværende strafferetlige efterforskning af de tre sagsøgers anklager mod dansk militært personel.

2. SAGENS GENSTAND

Denne sag drejer sig om Forsvarsministeriets eventuelle erstatningsansvar over for sagsøger i forbindelse med danske styrkers tilbageholdelse af sagsøger den 9.-10. marts 2004 i Al Qurnah, nord for Basra i det sydlige Irak.

2.1 Bevistemaer

De faktiske omstændigheder, som sagsøger påberåber sig som grundlag for den nedlagte erstatningspåstand over for Forsvarsministeriet, har været behandlet under en straffesag, som er endeligt afgjort af Østre Landsret ved dom af 6. juli 2006. Dommen er offentliggjort i UfR 2016, side 2927Ø. Udskrifter af byrettens og Landsrettens dom fremlægges i deres helhed som Bilag A og Bilag B.

Straffesagen drejede sig i relation til sagsøger om følgende tre bevistemaer:

- 1) Om sagsøger under tilbageholdelsen af danske styrker blev
 - a. tvunget til at sidde i stressfremkaldende stillinger under og mellem afhøringer,
 - b. betegnet med æreskrænkende udtryk,
 - c. nægtet drikkevand og toiletadgang under og mellem afhøringer, og
 - d. ikke fik udleveret tæpper trods behov,

(som nærmere beskrevet i tiltalen, jf. byrettens dom (Bilag A, s. 2 ff.) og

- 2) om den påståede behandling udgjorde en tilsidesættelse af pligterne ifølge soldatens og førerens kort til at behandle tilbageholdte personer med respekt og værdighed, samt pligten ifølge Genèvekonventionen til at behandle beskyttede personer humanitært og beskytte dem mod blandt andet fornærmelser, og
- 3) om der på den baggrund var grundlag for at statuere et strafferetligt ansvar for de konkrete danske soldater, som havde håndteret sagsøger under tilbageholdelsen, jf. den militære straffelov.

For så vidt angår bevistema 1a-b) fandt Østre Landsret på baggrund af sagsøgers forklaring samt omfattende vidneforklaringer fra de involverede soldater, det ikke bevist, at sagsøger i detentionen gennem længere tid var blevet tvunget til at sidde i stressfremkaldende stillinger (1a), at der var anvendt de påståede æreskrænkende udtryk over for sagsøger (1b), eller at han var nægtet drikkevand og toiletadgang (1c).

For så vidt angår behandlingen under afhøringerne, herunder nægtelsen af vand under afhøringen, fandt Landsretten ikke, at denne i sig selv var en overtrædelse af de anførte bestemmelser (bevistema 2).

For så vidt angår forhold 1d) fandt Landsretten ikke, at en manglende opfyldelse heraf kunne anses for så groft et forhold, at de tiltalte soldater derved "groft" havde tilsidesat deres pligter i tjenesten, jf. s. 27 i den militære straffelov.

Som det fremgår af Østre Landsrets dom (Bilag A, s. 20), frifandt landsretten på nævnte baggrund i det hele de involverede danske soldater for at have tilsidesat deres pligter i forbindelse med tilbageholdelsen og håndteringen af sagsøger.

Det nu anlagte erstatningssøgsmål må derfor anses for at vedrøre spørgsmålet,

- 1) om landsrettens bedømmelse af de faktiske omstændigheder og eventuelle strafansvar i straffesagen kan overføres på den foreliggende erstatningssag,
- 2) om den påståede behandling i modsat fald kan anses for at være "retsstridig" under de konkrete omstændigheder,
- 3) om dette i givet fald kan udløse erstatning og/eller tortgodtgørelse til sagsøger efter dansk ret, og
- 4) om sagsøgers eventuelle krav på erstatning eller tortgodtgørelse er forældet.

Endelig skal landsretten tage stilling til, om sagsøgers principale og subsidiære påstand 2 kan antages til realitetsbehandling, jf. herom nedenfor pkt. 6.

3. LOVVALG

Sagsøgers påstand om tortgodtgørelse rejser spørgsmålet om lovvalg ved erstatning uden for kontrakt. Dette har også betydning for spørgsmålet om forældelse af et eventuelt krav på tortgodtgørelse.

Der findes ingen internationale konventioner, der generelt regulerer spørgsmålet om lovvalg ved erstatning uden for kontrakt.

Sagsøger lægger imidlertid i stævningen til grund, at spørgsmålet om tortgodtgørelse skal afgøres på baggrund af ”*gældende dansk ret med tilhørende folkeretlige forpligtelser*”, jf. s. 3, sidste afsnit.

Forsvarsministeriet kan på den baggrund og efter omstændighederne i denne sag tiltræde, at sagens materielle spørgsmål, herunder spørgsmålet om forældelse og tortgodtgørelse i den konkrete sag vurderes efter dansk ret og under inddragelse af gældende internationale retskilder, hvor det måtte være relevant.

4. SUPPLERENDE SAGSFREMSTILLING

Denne sag vedrører ifølge sagsøgers stævning omstændighederne ved danske styrkers tilbageholdelse og afhøring af tre irakere den 9.-10. marts 2004.

Sagsøger påstår, at han var blandt de tilbageholdte, og at han under dansk varetægt skulle have været udsat for tortur og anden umenneskelig og nedværdigende behandling.

Nedenfor følger en supplerende sagsfremstilling med henblik på at belyse baggrunden for den danske indsats i Irak i marts 2004 (afsnit 4.1), forholdene i forbindelse med tilbageholdelsen af sagsøger (afsnit 4.2), samt kort om forløbet efter frigivelsen af sagsøger og den gennemførte straffesag (afsnit 4.3).

4.1 Grundlaget for de danske styrkers tilstedeværelse i Irak i marts 2004

4.1.1 FN-grundlaget

Tilbageholdelsen af sagsøger fandt sted den 9. marts 2004, dvs. før magtoverdragelsen til den nye irakiske regering den 28. juni 2004.

På tidspunktet for tilbageholdelsen af sagsøger var de danske styrker i Irak som en del af en multinational sikringsstyrke, som i medfør af FN's sikkerhedsrådsresolution 1511 af 16. oktober 2003 (**Bilag C**) var bemyndiget til at træffe alle nødvendige foranstaltninger for at bidrage til opretholdelse af sikkerhed og stabilitet i landet, jf. pkt. 13 i resolutionen.

4.1.2 Det danske grundlag

Danmark deltog i den multinationale indsats i Irak på grundlag af Folketingets samtykke, som blev meddelt ved folketingsbeslutning B118 af 21. marts 2003 i medfør af grundlovens § 19, stk. 2.

4.2 Tilbageholdelsen af sagsøger i Camp Eden den 9.-10. marts 2004

Som det fremgår af landsrettens dom (Bilag B, s. 7), anholdt de danske styrker den 9. marts 2004 tre irakiske personer, herunder sagsøger, ”

De tilbageholdte var mistænkt for at have deltaget i oprettelsen af et ulovligt check point i byen, Al Qurnah. Da en dansk patrulje havde forsøgt at opløse checkpointet, havde det medført en så truende situation, at de danske styrker måtte trække sig tilbage.

De danske styrker besluttede på den baggrund senere samme dag at opsøge de mistænkte kontor. På kontoret traf de danske styrker tilfældigt de tre irakiske mænd, som de besluttede at tilbageholde med henblik på nærmere udspørgen om gruppens aktiviteter. De tre personer blev efter tilbageholdelsen transporteret til den danske lejr, Camp Eden.

Relevante dokumenter fra bataljonen vedrørende sagsøger fremlægges samlet som **Bilag D**.

For så vidt angår de faktiske omstændigheder i forbindelse med sagsøgers tilbageholdelse og afhøringer i Camp Eden henvises i det hele til det refererede i dommene i straffesagen (Bilag A og Bilag B).

Som det fremgår af en udskrift af de danske styrkers fangedatabase (Bilag D, s. 1), blev sagsøger løsladt af den danske bataljon dagen efter tilbageholdelsen, den 10. marts 2004, kl. 12.35.

4.3 Straffesagen mod kaptajn Annemette Hommel og de fire sergenter

Den 22. juli 2004 hjemsendte chefen for den danske bataljon, i en mail til forsvarschefen, et brev fra en tidligere tolk i Camp Eden. På baggrund af brevets beskrivelse anbefalede bataljonschefen, at der straks blev iværksat en auditørundersøgelse.

Tolkens brev, der var dateret den 1. juli 2004, beskrev flere kritiske forhold, som tolken hævdede at have overværet i Camp Eden. Den 23. juli 2004 blev brevet meldt til Forsvarskommandoen ved en melding ”særlig hændelse”. Sagen blev samme dag anmeldt til Forsvarets Auditørkorps, som herefter indledte en undersøgelse.

Auditørkorpset oplyste, i pressemeddelelsen, der blev udsendt den 5. september 2004, at sagen omhandlede episoder ved fire daterede afhøringer af tilbageholdte irakere i perioden marts-juni 2004. Anklagerne vedrørte forhold, som nævnt ovenfor i pkt. 2.1. Der var ikke mistanke om, at de tilbageholdte havde været udsat for spark eller slag.

Den 16.-19. november 2004 foretog Auditørkorpset afhøringer af de personer, som havde været genstand for de indberettede episoder, herunder sagsøger. Afhøringsrapporten, som

også er gengivet i straffedommene, fremlægges som **Bilag E**, med tilhørende fotobilag (**Bilag F**).

Rapport af 6. december 2004 fra dommeren i Al Qurnah, der overværede Auditørkorpsets afhøring af sagsøger, fremlægges som **Bilag G**.

Den 19. januar 2005 rejste Forsvarets Auditørkorpss tiltale mod den kaptajn, som havde forestået afhøringerne, samt fire MP-sergenter.

Som det fremgår af Københavns Byrets dom af 12. januar 2006 (Bilag A), blev kaptajnen af byretten kendt skyldig i at have ladet de tilbageholdte sidde i stressende stillinger og i et vist omfang at have ladet militærpolitiet fastholde de tilbageholdte, samt i at have benyttet æreskrænkende udtryk. De øvrige tiltalte blev kendt delvist skyldige. Straffene bortfaldt for alle tiltalte, da byretten fandt, at der forelå formildende omstændigheder.

Som nævnt ovenfor i pkt. 2.1 frifandt Østre Landsret den 6. juli 2006 (Bilag B) i det hele kaptajnen og de fire MP-sergenter for tiltalen.

5. PROCESOPFORDRINGER

Sagsøger har i stævningen af 4. maj 2016 fremsat følgende opfordring (1):

"... Sagsøgte opfordres (1) på den baggrund til at fremlægge:

- i. samtlige informationer, som danske myndigheder måtte besidde om sagsøger.*

Anmodning omfatter tillige grundlaget for sagsøgers tilfangetagelse samt al foreliggende materiale om gennemførelsen af tilfangetagelsesoperationen og sagsøgers efterfølgende interneringsforhold, herunder afhøringer og danske styrkers monitorering af sagsøgers forhold og medicinske udtalelser i øvrigt.

- ii. samtlige eksisterende regler for aktioner, som den under pkt. 2.1 beskrevne, som disse regler forelå i skreven eller uskreven form på anholdelsestidspunktet samt oplysninger om efterfølgende indførte nye regler om samme anliggender."*

Sagsøgers opfordring svarer til indholdet i sagsøgers aktindsigtsanmodning af 20. april 2016 (bilag 5).

Som det fremgår af sagsøgers processkrift 1 og bilag 5, har Forsvarsministeriet og Værnsfælles Forsvarskommando (VFK) ved afgørelser af 4. og 7. juli 2016, der fremlægges som **Bilag H** og **Bilag J**, besvaret sagsøgers aktindsigtsanmodning og givet sagsøger aktindsigt i det for sagen relevante materiale, som ikke i medfør af offentlighedsloven er undtaget aktindsigt.

Værnsfælles Forsvarskommando har oplyst Forsvarsministeriet, at der i kommende uge muligt meddeles sagsøger yderligere aktindsigt efter tilendebragt søgning i forsvarrets fysiske arkiver.

Forsvarsministeriet anser herefter sagsøgers opfordring (1) for besvaret.

I relation til sagsøgers fremstilling af de faktiske omstændigheder i sagen, bemærkes det, at disse ikke er dokumenterede og på flere punkter i modstrid med det, som sagsøger tidligere har forklaret under straffesagen, jf. afhøringsrapporten af 16. november 2004 (Bilag E), som refereret i byrettens dom (Bilag A, s. 81 ff.) eller med de øvrige forklaringer under straffesagen.

Sagsøger **opfordres (A)** på den baggrund til at udarbejde en uddybende sagsfremstilling, herunder redegøre for, hvorfor der ikke er overensstemmelse mellem sagsøgers oprindelige forklaring til Auditørkorpset som lagt til grund af byret og landsret og den beskrivelse, der fremgår i stævningen, og til at fremlægge dokumentation for sine påstande.

Sagsøger **opfordres (B)** desuden i relation til spørgsmålet om forældelse til at oplyse, hvorfor han først mere end 12 år efter de påståede skadegørende handlinger og 10 år efter, at der er faldet endelig dom i straffesagen, har rejst krav mod Forsvarsministeriet.

I det omfang sagsøger måtte påberåbe sig forældelseslovens bestemmelser om suspension og/eller tillægsfrister, **opfordres (C)** sagsøger endvidere til at dokumentere, hvilke opsøgende handlinger og undersøgelser han har foretaget i forbindelse med forfølgning af sit påståede krav mod Forsvarsministeriet.

Efterkommer sagsøger ikke disse opfordringer, bør dette tillægges processuel skadevirkning efter retsplejelovens § 344, stk. 2. Dette vil indebære, at det faktum, der fremgår af Forsvarsministeriets oplysninger ovenfor, herunder navnlig byrettens og landsrettens domme, må lægges til grund, og at sagen er forældet.

6. ANBRINGENDER TIL STØTTE FOR AFVISNINGSPÅSTANDEN OVER FOR SAGSØGERS PÅSTAND 2

6.1 Afvisningspåstanden over for sagsøgers principale påstand 2

Sagsøgers principale påstand 2 angår Forsvarsministeriets pligt til under denne retssags behandling at tilvejebringe effektiv oplysning af sagsøgers "*rimeligt begrundede anførsler om tortur, m.v.*"

Til støtte for afvisningspåstanden gør Forsvarsministeriet for det første gældende, at sagsøgers principale påstand 2 er uklar og uegnet til at indgå i en operativ domskonklusion. Det

er således navnlig ud fra ordlyden af påstanden og på baggrund af de anbringender, der er gjort gældende, uklart, hvilke præcise retlige konsekvenser, der måtte følge af påstanden for det tilfælde, at sagsøger måtte få medhold.

I det omfang de retlige konsekvenser af sagsøgers principale påstand 2 måtte være, at Forsvarsministeriet ved rettens afgørelse i forbindelse med sagens afslutning skal tilpligtes at tilvejebringe effektiv oplysning til brug for den da afsluttede sags behandling, vil en sådan påstand, når sagen er afsluttet, ikke kunne opfyldes. Påstanden bør derfor afvises, jf. herved Østre Landsrets kendelse af 22. august 2016 i sag B-3448-14.

For det andet – og af samme grunde som nævnt ovenfor – er den principale påstand 2 så upræcis, at den er uegnet til at danne grundlag for behandling af sagen, jf. f.eks. U.2005.2134 H og U.2006.922 Ø.

For det tredje gøres det gældende, at påstanden reelt er en anmodning til landsretten om at anvende retsplejelovens §§ 339, stk. 3, og 344, stk. 3, og at påstanden må afvises, idet den derved blot er et anbringende til støtte for betalingspåstanden i påstand 1.

For det fjerde gøres det gældende, at sagsøger ikke har en selvstændig retlig interesse i påstanden, som rækker videre end sagsøgers interesse i, at retssagen gennemføres korrekt og i overensstemmelse med både EMRK's og retsplejelovens krav til procesledelse og sagsoplysning.

Der henvises endvidere til de anbringender, der nedenfor gøres gældende til støtte for afvisningspåstanden overfor den subsidiære påstand 2.

6.2 Afvisningspåstanden over for sagsøgers subsidiære påstand 2

Forsvarsministeriet forstår sagsøgers subsidiære påstand 2 således, at den angår Forsvarsministeriets pligt til at foranledige en *særskilt* undersøgelse af sagsøgers påstand om tortur – uden for denne retssags rammer.

Sagsøgers anbringender til støtte for henholdsvis den principale og subsidiære påstand 2 er imidlertid ikke klart adskilte.

Påstand 2 støttes således på den pligt til at efterforske og retsforfølge brud på EMRK artikel 3, jf. artikel 1, som EMD har udviklet i praksis.

Af praksis fra EMD følger, at myndigheder i visse tilfælde har en positiv forpligtelse til at indlede en undersøgelse i anledning af påståede overtrædelser af EMRK artikel 3 for at sikre en effektiv efterlevelse af forbuddet mod tortur.

Undersøgelsespligten indtræder, hvor en person anfører rimeligt begrundede påstande om, at den pågældende har været udsat for handlinger i strid med EMRK artikel 3, begået af politiet eller andre myndighedspersoner, som er underlagt konventionsstatens ansvar, jf. bl.a. Assenov m.fl. mod Bulgarien (dom af 28. oktober 1998), præmis 102, og Labita mod Italien (dom af 6. april 2000), præmis 131.

Konventionsstaten skal dermed sikre, at der under dens jurisdiktion gennemføres en effektiv officiel undersøgelse af påstande om tortur, som er i stand til at identificere og strafforfølge de ansvarlige.

Til støtte for afvisningspåstanden over for sagsøgers subsidiære påstand 2 gør Forsvarsministeriet for det første gældende, at sagsøger *ikke har en retlig interesse* i påkendelse af en påstand, som tilpligter Forsvarsministeriet at anerkende en pligt til at foranledige en særskilt undersøgelse af, om sagsøger har været udsat for tortur.

Således som sagsøgers subsidiære påstand 2 er formuleret, har påstanden ikke til formål at afdække et strafferetligt ansvar, jf. EMRK artikel 3, men har derimod alene til formål at bidrage til oplysningen af den foreliggende civilretlige sag om tortgodtgørelse.

Sagsøgers påstand 2 udgør dermed alene et anbringende til støtte for sagsøgers påstand 1, og har som sådant ikke nogen selvstændig betydning for sagsøgers eller andres retsstilling.

Forsvarsministeriet gør på nævnte baggrund gældende, at sagsøger ikke har nogen selvstændig retlig interesse i at få påstand 2 påkendt af domstolene, idet sagsøger ikke har nogen konkret, individuel og aktuel interesse i denne påstand.

Forsvarsministeriet gør for det andet gældende, at Forsvarsministeriet ikke er rette sagsøgte i forhold til en påstand om undersøgelse af danske styrkers brud på EMRK artikel 3.

En sådan undersøgelse vil efter EMD's praksis skulle foretages af en uafhængig myndighed. I Danmark er det Forsvarets Auditørkorps, der foretager sådanne strafferetlige undersøgelser vedrørende militært personels handlinger i tjenesten. I det omfang påstanden overhovedet kan tages under påkendelse, er det derfor Forsvarets Auditørkorps og ikke Forsvarsministeriet, der er rette sagsøgte.

Som nævnt ovenfor i pkt. 2.1 og 4.3 har de faktiske omstændigheder, som sagsøger påberåber sig som grundlag for dette sagsanlæg allerede været genstand for en strafferetlig efterforskning og efterfølgende straffesag, hvorunder samtlige de tiltalte danske soldater blev frifundet.

Endelig bemærkes, at Forsvarets Auditørkorps igen den 4. maj 2016, på baggrund af sagsøgers advokats omtale af sagen og anklager mod danske styrker i pressen, af egen drift har indledt en ny efterforskning af disse forhold, jf. e-mail af 16. september 2016 fra Auditøren (**Bilag K**).

En eventuel undersøgelsesforpligtelse, jf. EMRK artikel 3, er således allerede opfyldt. Sagsøgers subsidiære påstand 2 bør også af denne grund afvises.

7. ANBRINGENDER TIL STØTTE FOR FRIFINDELSESPÅSTANDEN OVER FOR SAGSØGERS PÅSTAND 1

7.1 Et eventuelt krav på tortgodtgørelse er forældet, jf. § 3, stk. 1, i 2007-forældelsesloven

Til støtte for frifindelsespåstanden gøres det gældende, at et eventuelt krav på tortgodtgørelse, som sagsøger måtte have som følge af tilbageholdelsen den 9. marts 2004, er forældet, jf. § 3, stk. 1, jf. § 30 i lov nr. 522 af 6. juni 2007 om forældelse af fordringer ("2007-forældelsesloven") sammenholdt med § 1, nr. 5, i lov nr. 274 af 22. december 1908 om forældelse af visse fordringer ("1908-forældelsesloven").

Ifølge erstatningsansvarslovens § 16, stk. 3, forældes krav på godtgørelse efter forældelsesloven.

2007-forældelsesloven finder anvendelse på krav, som er *stiftet* før lovens ikrafttræden, men som forældes *efter* den 1. januar 2008, jf. lovens § 30, stk. 1.

Ved krav, som forælder i perioden fra den 1. januar 2008 til den 1. januar 2011, anvendes det *senest mulige tidspunkt* for forældelse, jf. herved 2007-forældelseslovens § 30, stk. 1. I tilfælde, hvor 1908-forældelsesloven og 2007-forældelsesloven fører til forskellige tidspunkter for forældelse, vil det seneste tidspunkt således skulle anvendes.

Ifølge sagsøgers egne oplysninger i stævningen blev han tilbageholdt den 9. marts 2004, og løsladt den 10. marts 2004.

Den påståede skade – den tortur eller anden umenneskelige og nedværdigende behandling, som godtgørelseskravet baseres på – må derfor anses for indtrådt senest i forbindelse med sagsøgers løsladelse den 10. marts 2004, jf. 2007-forældelseslovens § 2, stk. 4.

7.1.1.1 Forældelsesfristen efter 1908-forældelsesloven

I medfør af 1908-forældelsesloven forældes et eventuelt godtgørelseskrav efter 5 år, jf. lovens § 1, nr. 5. Efter samme lovs § 2 regnes forældelsesfristen fra det tidspunkt, hvor kravet kunne kræves betalt af fordringshaveren.

Ved krav uden for kontraktforhold løber fristen *fra skadens indtræden*, jf. U.1982.788 H og U.2002.573 H. Skaden anses i den forbindelse for indtrådt, når den skadevoldende handling er ophørt. Et eventuelt krav vil således på baggrund af sagsøgers egne oplysninger være forældet den 10. marts 2009 efter 1908-forældelsesloven.

7.1.1.2 Forældelsesfristen efter 2007-forældelsesloven

Efter 2007-forældelsesloven forældes et eventuelt godtgørelseskrav efter 3 år, jf. lovens § 3, stk. 1.

Forældelsesfristen for fordringer på erstatning og godtgørelse for skade uden for kontrakt løber *fra tidspunktet for skadens indtræden*, jf. § 2, stk. 4. Bestemmelsen svarer dermed til praksis efter 1908-forældelsesloven. Et eventuelt krav vil således være forældet den 10. marts 2007 efter 2007-forældelsesloven.

Såfremt sagsøgers egne oplysninger i stævningen lægges til grund, er det senest mulige tidspunkt for forældelse dermed som nævnt den 10. marts 2009.

Eftersom denne sag først er anlagt den 4. maj 2016, er der således indtrådt forældelse.

7.1.2 Der er ikke grundlag for suspension, jf. § 3, stk. 2, i 2007-forældelsesloven

Forsvarsministeriet gør gældende, at der ikke er grundlag for suspension af forældelsesfristen i medfør af 2007-forældelseslovens § 3, stk. 2.

Sagsøger må – i sagens natur og ud fra sine egne oplysninger i stævningen – anses for at have været bekendt med de skadegørende handlinger (den påståede tortur og umenneskelige og nedværdigende behandling), som han støtter sit godtgørelseskrav på siden sin tilbageholdelse og løsladelse, jf. herved bl.a. U 2013.3393H og U 2014.3045Ø, hvor forældelsesfristen på tilsvarende vis ikke ansås for suspenderet.

Ifølge sagsøgers egne oplysninger i stævningen var han allerede på tilbageholdelsestidspunktet tilsyneladende af den opfattelse, at det var danske styrker som tilbageholdt ham. Sagsøger kan på den baggrund ikke anses for at have været ubekendt med, at et eventuelt krav i anledning af tilbageholdelsen kunne rettes imod de danske styrker, jf. § 3, stk. 2, 2. led, modsætningsvis.

Det gøres på denne baggrund gældende, at sagsøger ikke på noget tidspunkt kan anses for at have haft ukendskab til ”fordringen” eller ”skyldneren”, i 2007-forældelseslovens § 3, stk. 2’s forstand.

Tværtimod må det lægges til grund, at sagsøger senest i forbindelse med afhøringen den 16. november 2004 og den efterfølgende straffesag har haft mulighed for og anledning til at rejse et krav mod de danske styrker.

Der henvises i den forbindelse til landsrettens dom i straffesagen (Bilag B, s. 10, 2. afsnit), hvoraf det fremgår, at ingen af de tilbageholdte efterfølgende har indgivet nogen klage over behandlingen.

7.1.3 Der er ikke grundlag for en tillægsfrist, jf. § 14, stk. 1, i 2007-forældelsesloven

Forsvarsministeriet gør videre gældende, at der ikke er grundlag for at anvende en tillægsfrist, jf. 2007-forældelseslovens § 14, stk. 1.

Det må på baggrund af sagsøgers egne oplysninger samt dommene i straffesagen (bilag A og B) lægges til grund, at sagsøger ikke på noget tidspunkt har været i utilregnelig uvidenhed om, at de danske myndigheder kunne sagsøges ved de danske domstole, jf. forældelseslovens § 14, stk. 1, 1. led, modsætningsvis.

Der fremgår videre ikke i stævningen oplysninger om sådanne hindringer, som ikke beror på fordringshaverens forhold, som skulle kunne begrunde en tillægsfrist, jf. 2007-forældelseslovens § 14, stk. 1, 2. led.

Som anført ovenfor i pkt. 7.1.2, må det tværtimod lægges til grund, at sagsøger senest i forbindelse med afhøringen den 16. november 2004 og den efterfølgende straffesag har haft mulighed for og anledning til at rejse et krav mod de danske styrker.

Undtagelsesbestemmelsen i 2007-forældelseslovens § 14, stk. 1, finder derfor ikke anvendelse i denne sag, idet sagsøger ikke på noget tidspunkt har været afskåret fra at anlægge sag ved de danske domstole eller i at foretage andre skridt til at afbryde forældelsen.

7.1.4 Internationale retskilder kan ikke føre til et andet resultat

Forsvarsministeriet gør gældende, at anvendelsen af de danske regler om forældelse i relation til de af sagsøger rejste godtgørelseskrav ikke er i strid med EMRK, jf. lovbekendtgørelse nr. 750 af 19. oktober 1998 eller med Danmarks folkeretlige forpligtelser i forhold til FN's Torturkonvention.

7.1.5 Særligt om Østre Landsrets kendelse af 22. august 2016 i sag B-3448-14

Forsvarsministeriet gør endelig gældende, at Østre Landsrets kendelse af 22. august 2016 i sag B-3448-14 om Operation Green Desert ikke kan føre til et andet resultat for forældelsessspørgsmålet i denne sag. Forsvarsministeriet har forbeholdt sig at medtage forældelsessspørgsmålet ved evt. senere anke af sagen om Operation Green Desert i sin helhed.

.....

Dette skyldes navnlig følgende:

- 1) Det fremgår ikke præcist af kendelsen, hvilke bestemmelser i forældelsesloven (eller andre retsregler) afgørelsen er baseret på,
- 2) Det lægges i kendelsen uden nærmere begrundelse til grund, at EMRK og Torturkonventionen finder anvendelse, og at de danske forældelsesregler skal *"ses i sammenhæng med"* konventionsbestemmelserne, uden at det præciseres, hvilken betydning dette har for bedømmelsen,
- 3) Landsretten udelukker ikke, at der kunne være opnået et andet resultat ved yderligere bevisførelse,
- 4) Landsretten forholder sig ikke til, hvornår de af sagsøgerne påståede hindringer er ophørt, i hvilken nærmere periode forældelsesfristen har været suspenderet, eller hvordan tillægsfristen skal beregnes,
- 5) Landsrettens resultat er begrundet ud fra *"en samlet bedømmelse"* af sagens *"helt særlige forhold"*, hvorefter det vurderes, at sagen er *"anlagt inden for rimelig tid"*,
- 6) det fremgår ikke klart, hvilke af de oplyste elementer, som indgår i landsrettens samlede bedømmelse, der er tillagt særlig vægt, ligesom det anvendte *"rimelighedskriterium"* er en nyskabelse i dansk forældelsesret og den danske retspraksis i tilknytning hertil,
- 7) Landsretten vælger uden nærmere begrundelse at se bort fra oplysningerne om sagsøgernes adgang til og mulighed for allerede i 2004 at rejse krav direkte mod de danske styrker i Irak, jf. bl.a. de omdelte handouts, samt at to af sagsøgerne allerede på et tidligere tidspunkt havde rejst krav mod de britiske myndigheder på samme grundlag.

7.2 Der foreligger ikke et ansvarsgrundlag, jf. erstatningsansvarslovens § 26

Det gøres gældende, at bevisbyrden i relation til samtlige af sagens bevistemaer, jf. ovenfor pkt. 2.1, påhviler sagsøger, og at sagsøger ikke har løftet denne bevisbyrde.

7.2.1 Østre Landsret har allerede taget stilling til de påståede krænkelser

Som det fremgår ovenfor i pkt. 2.1, har Østre Landsret allerede taget endelig stilling til de faktiske omstændigheder, som sagsøger påberåber sig som grundlag for den nedlagte erstatningspåstand, jf. landsrettens dom af 6. juli 2006 i straffesagen (Bilag B).

.....

Som det fremgår, fandt Østre Landsret på baggrund af sagsøgers forklaring samt omfattende vidneforklaringer fra de involverede soldater, ikke bevis for, at sagsøger gennem længere tid var blevet tvunget til at sidde i stressfremkaldende stillinger, at der var anvendt æreskrænkende udtryk over for sagsøger, eller at han var nægtet drikkevand og toiletadgang.

For så vidt angår behandlingen under afhøringerne, fandt Landsretten ikke, at dette i sig selv udgjorde en overtrædelse af pligten til at behandle tilbageholdte humanitært.

De øvrige forhold, som er beskrevet i stævningen, herunder påstanden om slag og spark, stemmer ikke overens med sagsøgers egen tidligere forklaring til auditørerne, jf. afhøringsrapporten af 16. november 2006 (Bilag E), og har heller ikke støtte i nogen af de afgivne forklaringer under straffesagen, jf. i det hele Bilag A og Bilag B.

Forsvarsministeriet gør på den baggrund gældende, at landsretten for så vidt angår disse forhold allerede har taget endelig stilling til, at det ikke er godtgjort, at danske styrker skulle have udsat sagsøger for den påståede behandling.

For så vidt angår det forhold, at sagsøger ikke skulle være blevet tilbudt tæpper i forbindelse med opholdet i detentionen, fandt Landsretten under straffesagen ikke, at en manglende opfyldelse af et sådant behov kunne anses for så groft et forhold, at de tiltalte soldater derved "groft" havde tilsidesat deres pligter i tjenesten.

Som det fremgår af Østre Landsrets dom, s. 30, frifandt landsretten på nævnte baggrund i det hele de involverede danske soldater for at have tilsidesat deres pligter i forbindelse med tilbageholdelsen og håndteringen af sagsøger.

7.2.2 *Landsrettens bevisbedømmelse af de faktiske omstændigheder i straffesagen giver heller ikke grundlag for erstatningsansvar, jf. erstatningsansvarslovens § 26*

7.2.2.1 *Intet ansvarsgrundlag*

Det gøres gældende, at sagsøger ikke har godtgjort, at der foreligger et ansvarsgrundlag for Forsvarsministeriet i relation til tilbageholdelsen af sagsøger den 9.-10. marts 2004.

Forsvarsministeriets eventuelle ansvar skal vurderes på baggrund af de i retspraksis udviklede principper om offentlige myndigheders erstatningsansvar, hvorefter det er en betingelse, at den ansvarspådragende handling udgør en tilstrækkelig kvalificeret – dvs. grov – overtrædelse af bestemmelser, som tillægger sagsøgeren rettigheder, jf. Højesterets dom af 27. juni 2013 i UfR 2013, side 2696H.

Forsvarsministeriets ansvar efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, må i denne sag også fastlægges i lyset af den særlige situation, som både sagsøger og de danske styrker befandt sig i.

Der skal således tages hensyn til den internationale og udenrigspolitiske baggrund for de danske styrkers tilstedeværelse i Irak samt til de krigslignende forhold, der gjorde sig gældende i Basra-området i Irak i begyndelsen af 2004.

Endvidere skal der tages hensyn til baggrunden for og omstændighederne ved den konkrete tilbageholdelse og afhøring, jf. også ovenfor pkt. 4.2.

Ved vurderingen skal der således lægges vægt på, at Danmark fra marts 2003 deltog i en multinational indsats i Irak under et FN-mandat. Den multinationale indsats havde skiftende karakter i perioden fra marts 2003 og frem. Ved sikkerhedsrådsresolution 1511 af 16. oktober 2003 (Bilag C) var der således tale om en sikringsstyrke med et FN-mandat.

Som det fremgår af landsrettens dom (Bilag B, s. 5), var formålet med tilbageholdelsen af de tre irakere, herunder sagsøger, at udspørge dem om, hvad "de var i færd med", hvilken organisation de eventuelt tilhørte, og hvilken fare de udgjorde for den danske bataljon, alt sammen med henblik på at afklare om de kunne løslades, overgives til den britiske brigade eller til de irakiske myndigheder. Formålet var således – i overensstemmelse med FN-mandatet og det danske folketingsmandat – at bidrage til opretholdelse af sikkerhed og stabilitet i landet.

Østre Landsret fastslog således også (Bilag B, s. 5, sidste afsnit), at det var "*berettiget at foretage udspørgning af personer, der under mistænkelige omstændigheder var truffet på det besatte territorium, med henblik på at fastlægge deres status*".

De metoder, som de danske styrker benyttede i forbindelse med afhøringerne af sagsøger var sagligt begrundede og gik ikke videre, end hvad der var sædvanligt og påregneligt under de omstændigheder, som parterne befandt sig i på dette tidspunkt.

For så vidt angår påstanden om manglende opfyldelse af et behov for vand, toiletadgang eller tæpper på selve aftenen for tilbageholdelsen, bemærkes, at disse forhold under de konkrete omstændigheder, herunder henset til, at sagsøger blev tilbageholdt sent om aftenen, og at det ikke er godtgjort, at han selv har efterspurgt det, ikke kan betragtes som ansvarspådragende.

Forsvarsministeriet bestrider på den baggrund, at de danske styrker på noget tidspunkt skulle have handlet ansvarspådragende i forbindelse med tilbageholdelsen og afhøringen af sagsøger.

7.2.2.2 *Ingen dokumentation for retsstridig behandling, der kan udløse tortgodtgørelse*

Det gøres videre gældende, at sagsøger ikke har godtgjort, at Forsvarsministeriet er ansvarlig for handlinger, der kan kvalificeres som tort, jf. erstatningsansvarslovens § 26.

I den forbindelse henvises for det første til, at det ikke er godtgjort, at sagsøger har været udsat for en "retsstridig krænkelse", dvs. en krænkelse af en sådan grovhed, at denne kan udløse tortgodtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26.

Sagsøger har for det andet ikke godtgjort, at han som hævdet i stævningen under de danske styrkers tilbageholdelse var udsat for en retsstridig behandling. Sagsøger har navnlig ikke fremlagt dokumentation for den påståede retsstridige behandling.

Det gøres gældende, at hverken sagsøgers forklaring i stævningen eller i afhøringsrapporten fra november 2004 (Bilag E) er tilstrækkelig til at løfte bevisbyrden for den hævdede retsstridige behandling.

Dette gælder navnlig, når henses til, at oplysningerne – når bortset fra tolken – ikke har støtte i de afgivne forklaringer for landsretten i straffesagen, jf. også rapporten af 6. december 2004 (Bilag G) fra dommeren i Qurnah, som overværede Auditørkorpsets afhøring af sagsøger den 16. november 2004.

Endvidere gøres det gældende, at den behandling, som landsretten fandt bevist i straffesagen, ikke har haft en sådan grovhed, at den kan udløse tortgodtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26.

I den forbindelse henvises til, at retspraksis om erstatningsansvarslovens § 26 er særdeles restriktiv, jf. f.eks. UfR 1999, side 1491 H, UfR 2000, side 2385 H og UfR 2005, side 523 H.

Hertil kommer, at godtgørelse for tort alene kommer på tale, såfremt der har været tale om grov vold begået under særligt krænkende, ydmygende eller hånende omstændigheder, der er egnede til at krænke ofrets selv- og retsfølelse, jf. f.eks. UfR 1995, side 185 H, UfR 2006, side 1120 H og UfR 2008, side 1497 Ø.

Hertil kommer,

- at sikkerhedssituationen i Al Qurnah på dette tidspunkt var usikker,

- at sagsøger var mistænkt for at tilhøre en gruppe, som havde forsøgt at oprette deres eget checkpoint i byen, og som havde ageret truende over for de danske styrker, da de havde forsøgt at opløse det, og
- at forholdene i Irak i marts 2004 generelt var usikre, såvel for befolkningen som for de udsendte soldater, og tilsagde en håndfast behandling af potentielle oprørere, der modarbejdede genopbyggelsen af landets sikkerhed og stabilitet.

Endelig gøres det gældende, at en eventuel manglende efterkommelse af sagsøgers fysiske behov ikke er sket med det formål at ydmyge eller nedværdige sagsøger.

7.2.3 Ikke nødvendigt at tage stilling til omfanget af Danmarks internationale forpligtelser, jf. EMRK og Torturkonventionen

Sagsøger har i stævningen påberåbt sig EMRK og Torturkonventionen, som efter Forsvarsministeriets opfattelse er irrelevante for landsrettens stillingtagen til påstanden om tortgodtgørelse.

Af de grunde, som angives nedenfor, gør Forsvarsministeriet gældende, at det er unødvendigt, at landsretten forholder sig til Danmarks overholdelse af disse konventioner.

Forsvarsministeriet gør i første række gældende, at vurderingen af, om ministeriet efter erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, er ansvarlig for en "retsstridig krænkelse" af sagsøgerne, skal afgøres uden stillingtagen til, om EMRK og Torturkonventionen er overtrådt.

Tilkendelse af tortgodtgørelse sker på grundlag af dansk rets almindelige erstatningsretlige regler og er principielt uden forbindelse til internationale konventioner, jf. ligeledes Højesterets dom af 27. juni 2013 i UfR 2013, side 2696H.

Hvis landsretten alligevel måtte finde, at det i denne sag måtte være nødvendigt at forholde sig til, om de danske styrker har handlet i strid med EMRK eller Torturkonventionen, gør Forsvarsministeriet i anden række gældende, at de danske styrker ikke har handlet i strid med bestemmelser i nogen af disse internationale konventioner.

Endelig gør Forsvarsministeriet, i tredje række, gældende, at selv hvis landsretten måtte finde, at danske styrker har overtrådt bestemmelser i EMRK eller Torturkonventionen, indebærer disse overtrædelser ikke, at de danske styrker har handlet ansvarspådragende i erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1's forstand.

7.2.3.1 EMRK

Sagsøger har i stævningen, s. 13, påberåbt sig artikel 3, 5, 13 og 41 i EMRK til støtte for påstanden om tortgodtgørelse.

Som ovenfor anført gør Forsvarsministeriet gældende, at det ikke er nødvendigt i forbindelse med en stillingtagen til sagsøgers påstand at forholde sig til, om de danske styrkers handlinger har været i strid med bestemmelser i EMRK.

Det bestrides under alle omstændigheder, at sagsøger er blevet behandlet på en måde, der udgør en krænkelse af EMRK. Der henvises i den forbindelse til det, der er anført under pkt. 7.2.2.2 ovenfor.

Østre Landsret har som nævnt ovenfor i pkt. 7.2.2.1 allerede i forbindelse med straffesagen taget stilling til, at den foretagne tilbageholdelse med henblik på udspørgning under de konkrete omstændigheder i sig selv var berettiget. Der er derfor heller ikke grundlag for, at danske styrker har handlet i strid med EMRK artikel 5.

Særligt for så vidt angår EMRK artikel 41, bemærkes, at denne bestemmelse, som giver Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) mulighed for at yde erstatning for en konstateret overtrædelse af EMRK, alene er en kompetencenorm for EMD. Artikel 41 finder således ikke anvendelse i retssager ved de nationale domstole, jf. herved bl.a. Per Lorenzen mfl., Den Europæiske Menneskerettighedskonvention med kommentarer, 3. udg. (2011), s. 1152.

7.2.3.2 *FN's konvention mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdiggende behandling eller straf (FN's Torturkonvention)*

I stævningen, s. 13, har sagsøger endvidere påberåbt sig FN's Torturkonvention til støtte for påstanden om tortgodtgørelse.

Forsvarsministeriet gør gældende, at FN's Torturkonventionen er uden betydning ved vurderingen af, om sagsøger er berettiget til tortgodtgørelse efter artikel 26, stk. 1, i erstatningsansvarsloven.

FN's Torturkonvention er ikke inkorporeret i dansk ret og kan derfor ikke påberåbes direkte ved danske domstole. Danmark opfylder sine forpligtelser i henhold til konventionen ved en række forskellige bestemmelser i straffelovgivningen og den civile retlige lovgivning, herunder bl.a. erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1.

Vurderingen af, om Forsvarsministeriet i denne sag er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af sagsøger i medfør af erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1, kan således afgøres uden landsrettens stillingtagen til, om FN's Torturkonventions bestemmelser er overtrådt.

Såfremt landsretten alligevel måtte finde, at det måtte være nødvendigt at tage stilling til, om de danske styrker har overtrådt FN's torturkonvention, gør Forsvarsministeriet gælden-

de, at dette ikke kan føre til, at Forsvarsministeriet er erstatningsansvarlig, jf. erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1.

7.3 Sammenfattende om sagsøgers betalingspåstand

Som det fremgår af ovenstående, har danske styrkers behandling af sagsøger i forbindelse med tilbageholdelsen den 9.-10. marts 2004 allerede været genstand for en strafferetlig efterforskning og domstolsbehandling i to instanser. Østre Landsret har i den forbindelse allerede i 2006 taget endeligt stilling til alle de centrale bevismæssige forhold og fundet, at det ikke er godtgjort, at danske styrker skulle have udsat sagsøger for den påståede krænkende behandling, og at danske styrker ikke har overtrådt deres pligter i forbindelse med håndteringen af sagsøger.

Forsvarsministeriet er af denne årsag uforstående over for grundlaget for dette sagsanlæg.

Sagsøger opfordres (E) på den baggrund til at oplyse, hvad genstanden for dette søgsmål er, som Østre Landsret ikke allerede har taget endelig stilling til i sin dom af 6. juli 2006.

8. ANBRINGENDER TIL STØTTE FOR FRIFINDELSESPÅSTANDEN OVER FOR SAGSØGERS PÅSTAND 2

8.1 Indholdet af sagsøgers påstand 2 er allerede opfyldt

Til støtte for Forsvarsministeriets frifindelsespåstand overfor både den principale og subsidære påstand 2 gøres det endvidere gældende, at pligten til at foranledige en undersøgelse efter EMRK artikel 3 alene angår brud på EMRK artikel 3, som kan henregnes til personer, der er underlagt Danmarks ansvar.

En sådan undersøgelse er som nævnt ovenfor i pkt. 2.1, 4.3 og 6 allerede gennemført af Forsvarets Auditørkorps, hvilket førte til frifindelse af de involverede danske soldater.

Forsvarsministeriet gør derfor gældende, at en eventuel undersøgelsesforpligtelse i henhold til EMRK allerede er opfyldt.

* * *

Processuelle meddelelser

til sagsøgte, kan stiles til Kammeradvokaten, advokat Peter Biering, Vester Farimagsgade 23, 1606 København V (j.nr. 7516575 BIE/LIMN).

Momsregistrering

Sagsøgte er ikke momsregistreret.

Dokumenter,

som påberåbes:

Bilag A Udskrift af Københavns Byrets dom af 12. januar 2006 i sag nr. 40.2120/2005

Bilag B Udskrift af Østre Landsrets dom af 6. juli 2006 i sag nr. S-239-06

Bilag C FN's Sikkerhedsråds resolution 1511 af 16. oktober 2003

Bilag D Fangedata vedrørende sagsøger

Bilag E Afhøringsrapport af 16. november 2004 –

Bilag F Fotoserie af 16. november 2004 visende de stillinger, som demonstrerede

Bilag G Rapport af 6. december 2004 fra dommeren i Al Qurnah vedr. afhøringer 16.-19. november 2004

Bilag H Forsvarsministeriets besvarelse af sagsøgers aktindsigtsanmodning 4. juli 2016

.....
Bilag J Værnsfælles Forsvarskommandos besvarelse af sagsøgers aktindsigtsanmodning 7. juli 2016

Bilag K E-mail af 16. september 2016 fra Forsvarets Auditørkorps

København, den 19. september 2016

Kammeradvokaten

v/Peter Biering

— *Partner, Advokat (H)*